मे चतुरोग्रामान्कञ्चिदेकञ्च पञ्चमम्" वेणी० खाण्डव-प्रस्थे युधिष्ठिरेण यदभिनवपुरं निर्म्मितं तदिन्द्रप्रस्थतया विख्यातम्। तदेतत् भारते आ०२०६अ० वर्णितम्। "प्रतिगृह्य तु तद्वाक्यं नृप सर्व्वे प्रणम्य च। प्रतस्थिरे ततो घोरं वनं तन्मनुजर्षभाः। अर्द्धं राज्यस्य सम्प्राप्य खाण्डवप्रस्थमाविशन्। ततस्ते पाण्डवास्तत्र गत्वा कृष्णपुरोगमाः। मण्डयाञ्चक्रिरे तद्वै पुरं स्वर्गवदच्युताः। ततः पुण्ये शिवे देशे शान्तिं कृत्वा महारथाः। नगरं मापमासुर्द्वैपायनपुरोगमाः। सागरपतिरूपाभिः परिखाभिरलङ्कृतम्। प्राकारेण च सम्पन्नं दिवमावृत्य तिष्ठता। पाण्डुराभ्रप्रकाशेन सोमरश्मिनिभेन च। शुशुभे तत्पुरश्रेष्ठं नागैर्भोगवती यथा। द्विपक्षगरुड़प्रख्यैर्द्वारैः सौधैश्च शोभितम्। गुप्तमभ्रचयप्रख्यैर्गोपुरैर्म्मन्दरोपमैः। विविधैरपि निर्व्विघ्नैः शस्त्रोपेतैः सुसंवृतैः। शक्तिभिश्चावृतं तद्धि द्विजिह्वैरिव पन्नगैः। तल्पैश्चाभ्यासिकैर्युक्तं शुशुभे योधरक्षितम्। तीक्ष्णाङ्कुशशतघ्नीभिर्यन्त्रजालैश्च शोभितम्। विरोचमानं विविधैः पाण्डवैर्भवनोत्तमैः। तत्त्रिपिष्टपसङ्काशमिन्द्रप्रस्थं व्यरोचत। मेघवृन्दमिवाकाशे विद्धं विद्युत्सभागृहम्। तत्र रम्ये शिवे देशे कौरवस्य निवेशनम्। शुशुभे धनसम्पूर्णं धनाध्यक्षक्षयोपमम्" "एवं सम्प्राप्य राज्यन्तदिन्द्रप्रस्थं तपोधन!" तत्र२०७अ०।

इन्द्रप्रहरण न० ६त०। वज्रास्त्रे तच्च दधीचोमुनेरस्थिनिर्म्मितं तत्कथा अशनि शब्दे ४६४पृ० उक्ता।

इन्द्रभूति पु० हेमचन्द्रोक्ते गौतमगोत्रजे जिनभेदे।

इन्द्रभेषज न० इन्द्रेण प्रकाशितं भेषजम्। शुण्ठ्यां शब्दरत्ना०।

इन्द्रमख पु० इन्द्रस्य तत्पूजार्थोमखः। वर्षादौ शक्रतोषार्थे यज्ञभेदे। स च मखः नन्दादिभिः प्रवर्त्तितः कृष्णेन निवर्त्तितश्च तत्र तत्करणे नन्देन हेतुरुक्तः भा० १० स्क०२३अ० "पर्जन्यो भगवानिन्द्रो मेघास्तस्यात्ममूर्त्तयः तेऽभिवर्षन्ति भूतानां प्रीणनं जीवनं पयः। तं तात! वयमन्ये च वार्मुचां पतिमीश्वरम्। द्रव्यैस्तद्रेतसासिद्धैर्यजन्ते क्रतुभिर्नराः तच्छेषेणोपजीवन्ति त्रिवर्गफलहेतवे। पुंसां पुरुषकाराणां पर्ज्जन्यः फलभावनः" इति नन्देनोक्ते कृष्णेन तन्मखनिवारणेन गोवर्द्धनमखस्य प्रवर्त्तनं कृतम् तदपि तत्रैवोक्तं यथा "सत्वं रजस्तमइति स्थित्युत्पत्त्यन्तहेतवः। रजसोत्पद्यते विश्वमन्योन्यं विविधं जगत्। रजसा नोदितामेघा वर्षन्त्यम्बूनि सर्व्वतः प्रजास्तैरेव सिद्ध्यन्ति किं महेन्द्रः करिष्यति न नः पुरोजनपदा न ग्रामा न गृहा वयम्। वनौकसस्तात! नित्यं वनशैलनिवासिनः। तस्माद्गवां ब्राह्मणानामद्रेश्चारभ्यतां मखः। यइन्द्रमखसम्भरास्तैरयं साध्यतां मखः"। भाग० १०स्क० २४अ०। अधिकं गोवर्द्धनधरशब्दे वक्ष्यते। "मया ते ऽकारि मघवन्! मखभङ्गोऽनुगृह्णता। मदनुस्मृतयोनित्यं मत्तस्येन्द्रश्रिया भृशमिति" २७अ०।

इन्द्रमह पु० इन्द्रस्य सन्तोषार्थोमहः। इन्द्रसन्तोषार्थे वर्षादौ कर्त्तव्ये उत्सवभेदे। इन्द्रस्य महोयत्र। वर्षाशरत्कालयोः। इन्द्रोत्सव शक्रोत्सवादयोऽप्युभयत्र।

इन्द्रमहकामुक पु० इन्द्रमहे वर्षादिकाले कामुकः कामयिता। कुक्कुरे वर्षादावेव तेषां व्यवायधर्म्मोलोकप्रसिद्धः।

इन्द्रमार्ग पु० इन्द्रलोकप्राप्त्यर्थोमार्गः। वदरीपाचनसन्निकृष्टस्थे तीर्थभेदे। "वदरीपाचनं गच्छेद्वसिष्ठस्याश्रमं गतः" इत्युपक्रम्य "इन्द्रमार्गं समासाद्य तीर्थसेवी नराधिपः!। अहोरात्रोपवासेन शक्रलोके महीयते" भा० व० ८३अ०। तच्च जलमयं तीर्थम् "देविकामिन्द्रमार्गञ्च स्वर्गविन्दु विगाह्य च। सप्तगङ्गे त्रिगङ्गे च इन्द्रमार्गे च तर्पयन्" भा०व०२५अ० तत्र अवगाहनतर्पणोक्तेः।

इन्द्रयव न० पु० इन्द्रस्य कुटजवृक्षस्य यवाकृतिबीजत्वात् यव इव बीजम्। कुटजवृक्षस्य यवाकारे तिक्तरसे बीजे स्वनामख्याते। "ऐन्द्रोयवस्त्रिदोषघ्नः संग्राही कटुशीतलः। ज्वरातिसाररक्तार्शःकृमिवीसर्पकुष्ठनुत्। दीपनो गुदकीलास्रवातास्रश्लेष्मशूलजित्" भावप्र०।

इन्द्रलाजी स्त्री इन्द्रस्य कुटजस्य लाजाइव लाजायस्याजातत्वात् ङीप्। ओषधिभेदे ततः कुर्वा०ण्य। ऐन्द्रलाज्यस्तद्भवे त्रि०

इन्द्रलुप्त न० इन्द्र इन्द्रवर्णोनीलः केशो लुप्तोयस्मात्। केशनाशके (टाक) ख्याते रोगभेदे। तन्निदानादि "रोमकूपानुगं रक्तं पित्तेन सह मूर्च्छितम्। प्रच्यावयति रोमाणि ततः श्लेष्मा सशोणितः। रुणद्धि रोमकूपांस्तु ततोऽन्येषा ससम्भवः। तदिन्द्रलुप्तं खालत्यं रुज्येति च विभाव्यते" निदा० उक्तम्। निदानटीकाकृता तु इन्द्रलुप्तं श्मश्रुणि भवति। खालत्यं शिरोरुहेष्वेव रुज्या सवेदनेति तेषां भेद उक्तः। वा कप्। इन्द्रलुप्तकं तत्रैवार्थे।

इन्द्रलोक पु० इन्द्रस्य लोकः भोगभूमिः। अमरावतीनामपुरीयुक्ते स्वर्गस्थानभेदे तत्स्थानममरावतीशब्दे ३२० पृष्ठे उक्तं तत्स्वरूपप्राप्तिकारणादिकमुक्तं काशी०। "लोकेऽत्र रमते विप्र! सहस्राक्षः, पुरी त्वियम्। तपोबलेन महता विहिता विश्वकर्मणा। दिवापि कौमुदी यस्यां